

ความเป็นพลเมืองและหน้าที่พลเมือง

เมื่อสมัย ๓๐ - ๕๐ ปีก่อนเราเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองซึ่งกล่าวถึงสิ่งที่เราต้องทำในฐานะพลเมืองของประเทศ ทุกวันนี้วิชานี้ไม่มีอีกแล้ว แต่ไปสอดแทรกอยู่ในวิชาอื่น ๆ อย่างไม่จู้จี้ และไม่แทงเข้าไปในใจของนักเรียน การขาดวิสัยทัศน์เช่นนี้ทำให้ผู้ใหญ่และเยาวชนของเรากระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ส่งผลให้บ้านเมืองของเรามีปัญหาในหลายเรื่องในปัจจุบัน

วิชาหน้าที่พลเมืองกล่าวถึงหน้าที่ซึ่งพลเมืองคนหนึ่งต้องทำเพื่อการดำรงอยู่และความมั่นคงของชาติ เช่น เป็นผู้รู้จักหน้าที่ของตน รับผิดชอบ ไม่ทำผิดกฎหมาย รู้จักสิทธิและหน้าที่ ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่ตีมาๆ อย่างไรก็ดีในโลกปัจจุบันวิชาหน้าที่พลเมืองถูกขยายให้กินความกว้างขวางขึ้นเพื่อสอดคล้องกับยุคสมัยจนกลายเป็นวิชาความเป็นพลเมือง

เด็กและเยาวชนของประเทศพัฒนาแล้วจะรู้จักวิชาความเป็นพลเมืองเป็นอย่างดี เพราะประเทศเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ (ค.ศ. ๑๙๓๙-๑๙๔๕) มีผู้เสียชีวิตถึงกว่า ๖๐ ล้านคน การทบทวนประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่าประเด็นความเป็นพลเมืองมีส่วนอย่างสำคัญในการช่วยให้เกิดเหตุการณ์เลวร้าย และไม่มี ความพยายามจะหยุดยั้งมันด้วย

“ความเป็นพลเมือง” ที่ว่านี่คืออะไร ขอบกตัวอย่างให้เห็นก่อนที่จะสรุปในตอนท้าย

เยอรมนีเป็นประเทศที่ก่อสงครามโลกถึงสองครั้ง การไม่เห็นวาคันเท่าเทียมกัน เช่น เห็นว่าคนยิว อิปซี คนโปแลนด์ คนรัสเซีย คอมมิวนิสต์ โซเชี่ยลิสต์ ตลอดจนคนที่มีความคิดทางการเมืองแตกต่างจากตนเป็นคนที่ต่ำต้อยกว่าอย่างน่ารังเกียจ สมควรถูกควบคุม กวาดล้าง และทำลาย และเมื่อฮิตเลอร์และพลพรรคนาซีทำสิ่งเหล่านี้ คนเยอรมันส่วนใหญ่ที่เห็นดีเห็นงามตามด้วยจึงไม่ขัดขวาง

การไม่ยอมรับและไม่เคารพความแตกต่างตลอดจนการไม่เคารพสิทธิของคนเหล่านี้ เช่น ฮิตลัทธิย์ จับตัวไปคุมขังในค่ายกักกันโดยพลการ บุกยึดครองประเทศอื่น ฯลฯ กลายเป็นเรื่องปกติในสังคมโดยประชาชนสนับสนุนหรือไม่ก็เฉยเฉย

ทั้งหมดเหล่านี้คือการขาดความเป็นพลเมือง เป็นเชื้อพิษและเชื้อเพลิงให้เกิดการฆ่าฟันกันครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ ผู้คนล้มตายเป็นใบไม้ร่วง น้ำตาท่วมหัวใจซึ่งแตกสลาย

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ การสร้างความเป็นพลเมือง หรือสร้างกำลัง (พละ) ของเมืองจึงเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาของเยาวชนเยอรมัน เด็กถูกสอนให้รู้ว่าตนเองเป็นเจ้าของประเทศและเจ้าของชีวิตของตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัยการรองรับ และการพหุวัฒนธรรมโดยเห็นคนในแนวระนาบไม่ใช่นิวเวอตั้ง ยอมรับความแตกต่างและเคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่นโดยไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของสังคม และสุดท้ายคือเข้าใจความหมายของประชาธิปไตยและการปกครองโดยกฎหมาย เคารพกติกา มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง

เด็กและเยาวชนที่เติบโตในกรอบของความเป็นพลเมืองจะไม่ซัดวัน เปิดเพลงในรถดังเพื่อแผ่ผู้อื่น ไม่ทิ้งขยะและน้ำเสียจากบ้านเรือนลงคลองสาธารณะ ไม่วางกระเป๋ายานเข้าอู่สาธารณะข้างตัวเอง ในขณะที่มีคนไม่มีที่นั่ง ไม่ดักอาหารบุฟเฟ่ต์อย่างไม่คำนึงถึงคนที่ยังไม่ได้อัด ไม่ขกคยหรือข่มเหงผู้อื่น เพราะเป็นการไม่เคารพสิทธิผู้อื่น ยอมรับคนที่แตกต่างจากตนไม่ว่าจะเป็นเพศ ความพิการของร่างกาย หน้าตา ผ่าพันธุ์ หรือคนที่คิดแตกต่างจากตน ฯลฯ

คนในประเทศยุโรปและอเมริกาเหนือมีความเป็นพลเมืองสูง ในยุโรปเหนือเช่นแถบ

สแกนดิเนเวียการชี้หน้าคนอื่นว่าเป็นเง็กจิ้น แยก คิวดำ ฯลฯ นั้นเป็นคดีอาญา อีกทั้งการกระทำเช่นนี้ไม่เป็นที่ยอมรับอย่างยิ่งในบริเวณนี้ของโลก

การเรียกคนว่าไอ้บอด ไอ้เป๋ ไอ้เคี้ย หรือตราหน้าว่าเป็นคนจน คนขี้เกียจ คนต่ำกว่าเรา คนชั้นต่ำ ฯลฯ คือการขาดความเป็นพลเมือง เช่นเดียวกับการเอาเก้าอี้มาวางกั้นหน้าร้านหรือบ้านซึ่งอยู่ริมถนนสาธารณะ การตัดหน้ารถ แซงรถอย่างขาดมารยาท

“ความเป็นพลเมือง” เป็นปัจจัยสำคัญของการมีสังคมสันติสุข ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำมาหากินได้อย่างเต็มที่ ช่วยเสริมให้สังคมมีความสันติยิ่งขึ้น และเมื่อมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่แล้วบ้านเมืองก็น่าอยู่ยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดี ความเป็นพลเมืองมิใช่สิ่งที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการฝึกฝนให้เกิดความเป็นพลเมืองด้วยการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง (Civic Education)

การสอนความเป็นพลเมืองในห้องเรียนด้วยการบรรยายความหมายพร้อมยกตัวอย่างเป็นเรื่องที่ผิดไม่เพียงพอ เยาวชนต้องเรียนด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติวิธีการที่ใช้กันมากก็คือให้เยาวชนได้ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคมด้วยตนเองและกลุ่มเพื่อน เช่น ศึกษาปัญหาขยะว่าอะไรเป็นสาเหตุ ลักษณะและความรุนแรงของปัญหา การคิดแก้ไข ฯลฯ ซึ่งเมื่อได้ลงไปศึกษาของจริงแล้วก็มักพบว่าตนเองก็เป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุและการดำรงอยู่ของปัญหา ทางออกก็มักได้แก่การที่ตนเองต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหและรับผิดชอบต่อสังคม

เมื่อมาถึงจุดนี้จึงสรุปได้ว่าความเป็นพลเมืองหรือการที่คนจะกลายเป็นพลเมืองได้ประกอบด้วย ๑. การตระหนักว่าตนเองเป็นเจ้าของประเทศ ๒. เคารพความเสมอภาค ๓. ยอมรับความแตกต่างและเคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง ๔. เคารพสิทธิผู้อื่น กล่าวคือไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้อื่น ๕. ตระหนักว่าตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ต้องรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และ ๖. เข้าใจความหมายของประชาธิปไตยและการปกครองโดยกฎหมาย เคารพกติกา และมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง

“ความเป็นพลเมือง” ฝึกฝนได้ในครอบครัวและโดยครอบครัว เมื่อบ้านเมืองเป็นของทุกคน ถ้าไม่สามารถดูแลสิ่งที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันได้แล้วลงเงินตนการคว่าสังคมและชีวิตของเราจะวุ่นวายเพียงใด (ที)